

Hallituksen esitys eduskunnalle vammaispalvelulain ja eräiden siihen liittyvien lakien voimaantulon lykkäämistä koskevaksi lainsäädännöksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi vammaispalvelulakia, kehitysvammaisten erityishuolosta annetun lain muuttamisesta annettua lakia, sosiaalihuoltolain muuttamisesta annettua lakia, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta annettua lakia, mielenterveyslain 19 ja 22 §:n muuttamisesta annettua lakia ja Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain 18 §:n 1 momentin 4 kohdan kumoamisesta annettua lakia. Esityksen mukaan kaikki lait siirrettäisiin tulemaan voimaan 1.10.2023 asemasta 1.1.2025. Siirto perustuu Petteri Orpon hallituksen ohjelmaan, mutta hallitusohjelmassa mainittu 1.10.2024 sijaan hallitus esittää uudeksi voimaantulopäiväksi 1.1.2025.

Muutos mahdollistaisi vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentamisen hallitusohjelmassa edellytetyllä tavalla ennen lakien voimaantuloa erikseen annettavalla esityksellä siten, että vammaispalvelulaki säilyisi vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina. Tämä turvaisi yksilöllisen tarpeen mukaiset palvelut vammaisille henkilöille ja varmistaisi hyvinvointialueiden rahoitusperiaatteen toteutumisen.

Esitys liittyy valtion vuoden 2023 toiseen lisätalousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan ennen 1.10.2023.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
2 Nykytila ja sen arviointi.....	4
3 Tavoitteet	6
4 Ehdotus ja sen vaikutukset.....	7
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	7
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	7
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	7
4.2.2 Työllisyysvaikutukset	7
4.2.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	8
4.2.4 Vaikutukset vammaisiin henkilöihin ja heidän läheisiinsä	8
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	9
6 Lausuntopalaute	10
7 Voimaantulo	11
8 Toimeenpano ja seuranta	12
9 Suhde talousarvioletukseen	12
10 Suhde perustuslakiin ja säätämisyhteistyö	12
LAKIEHDOTUKSET	19
1. Laki vammaispalvelulain 41 ja 42 §:n muuttamisesta	19
2. Laki kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta	20
3. Laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta.....	21
4. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta.....	22
5. Laki mielenterveyslain 19 ja 22 §:n muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta	23
6. Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain 18 §:n 1 momentin 4 kohdan kumoamisesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta	24
LIITE	25
RINNAKKAISTEKSTIT	25
1. Laki vammaispalvelulain 41 ja 42 §:n muuttamisesta	25
2. Laki kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta	26
3. Laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta.....	27
4. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta.....	28
5. Laki mielenterveyslain 19 ja 22 §:n muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta	29
6. Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain 18 §:n 1 momentin 4 kohdan kumoamisesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta	30

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

Uusi vammaispalvelulaki (675/2023) liitelakeineen hyväksyttiin eduskunnassa 1.3.2023 ja vahvistettiin 14.4.2023. Lakien oli tarkoitus tulla voimaan 1.10.2023.

Hallituksen esitykseen uudeksi vammaispalvelulaiksi (HE 191/2022) sisältyi ehdotus niin sanotun ikääntymisrajauskesityksen sisällyttämisestä vammaispalvelulain soveltamisalapykälään. Raja- kesityksen tarkoituksena oli korostaa sosiaalihuoltolain (1301/2014) merkitystä yleislakina, joka vastaa laajasti väestön moninaisiin palvelutarpeisiin, erityisesti ikääntyneen väestön tarpeisiin. Ikääntymisrajauskesityksen tarkoituksena oli myös säilyttää uusi vammaispalvelulaki palveluista pit- kääkaikesti ja usein jopa elämänmittaisesti riippuvaisten vammaisten henkilöiden palvelut tur- vaavana erityislakina. Ikääntymisrajaus poistettiin esityksestä perustuslakivaliokunnan vaati- muksesta eduskuntakäsittelyn aikana.

Tämä esitys perustuu Petteri Orpon hallituksen 16.6.2023 julkaisemaan ohjelmaan, joka edel- lyttää hyväksytyn vammaispalvelulain voimaantulon siirtämistä soveltamisalan tarkenta- miseksi. Taustalla on tarkoitus varmistaa, että vammaispalvelulain soveltamisala turvaa vam- maisten henkilöiden oikeuden saada tarvitsemansa palvelut ja että hyvinvointialueiden rahoit- tuksesta annetun lain (617/2021) 9 §:n mukainen rahoitusperiaate toteutuu.

Hyväksytyn vammaispalvelulain voimaantuloa on hallitusohjelman mukaan siirrettävä, jotta hallitus voi käynnistää kiireellisesti lainvalmistelun, jonka tarkoituksena on turvata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutuminen ja palveluiden saatavuus. Tehtävänä on hallitusohjelman mukaan lisäksi huomioida uuden vammaispalvelulain valmistelussa lakiin eduskuntakäsittelyn aikana tehdyt lisäykset.

Hallitusohjelman mukaan koko uudistuksen vuosittainen kustannusvaikutus nykytilanteeseen verrattuna saa olla korkeintaan 100 miljoonaa euroa. Hyväksytyn vammaispalvelulain eduskun- takäsittelyssä tehtyjen muutosten myötä uuden vammaispalvelulain toimeenpanoon varattiin lo- pulta teknisessä julkisen talouden suunnitelmassa 2024-2027 rahoitusta 25,2 milj. euroa v. 2024, 32,4 milj. euroa v. 2025, 35,5 milj. euroa v. 2026 ja 35,9 milj. euroa v. 2027. Hallitusoh- jelman kirjaus vuosittaisesta 100 miljoonan euron kustannusvaikutuksesta tarkoittaa, että sovel- tamisalan rajausten jälkeenkin uuden vammaispalvelulainsäädännön toimeenpanoon on käytet- tävissä enemmän rahoitusta kuin hyväksytyn lain perusteella on varattu (vuoden 2027 tasolla 64,1 milj. euroa enemmän).

Hallitusohjelmakirjauksen mukainen vammaispalvelulain ja siihen liittyvien muiden lakien uusi voimaantulopäivä on 1.10.2024, mutta hallitus esittää voimaantulopäiväksi 1.1.2025. Voimaan- tulo vuodenvaihteessa helpottaisi palveluiden järjestämistä, tietojärjestelmämuutosten teke- mistä, hyvinvointialueiden rahoitusta sekä vammaispalveluiden tilastointia.

Hallituksen esitys on valmisteltu kiireellisenä virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä halli- tusohjelmakirjausten valmistuttua, jotta eduskunta ehtisi käsitellä esityksen ja tasavallan presi- denti vahvistaa lait ennen lakien alkuperäistä voimaantulopäivää 1.10.2023.

Hallituksen esityksen luonnoksesta järjestettiin lausuntokierros 3.7.-11.8.2023. Kiireellisestä aikataulusta johtuen lausuntoaika oli totuttua lyhyempi ja ajoittui lomakaudelle. Lausuntoa pyy- dettiin yhteensä 84 taholta, minkä lisäksi kaikilla halukkailla oli mahdollisuus antaa lausuntonsa Lausuntopalvelu.fi -palvelussa.

Esitystä koskevat asiakirjat ovat saatavilla osoitteessa valtioneuvosto.fi/hankkeet tunnuksella STM046:00/2023.

2 Nykytila ja sen arviointi

Hyväksyttyä vammaispalvelulakia koskevan hallituksen esityksen nykytilaa ja sen arviointia koskevassa 2 luvussa on kuvattu laajasti vammaispalvelulainsäädännön ja palvelujärjestelmän nykytilannetta yleisesti sekä arvioitu sen kehittämistarpeita. (https://www.edus-kunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_191+2022.aspx)

Tässä esityksessä kuvataan ja arvioidaan tilannetta, joka liittyy hyväksytyn vammaispalvelulain voimaantumisen siirtämiseen.

Vammaispalvelulaki hyväksyttiin eduskunnassa sosiaali- ja terveysvaliokunnan yksimielisen mietinnön (StVM 52/2022) pohjalta. Lakiin tehtiin valiokunnassa paljon muutoksia, jotka eduskunta hyväksyi yksimielisesti ja jotka tulee hallitusohjelman mukaan ottaa huomioon tarkasteltaessa uudelleen lain soveltamisalaa.

On tarkoitus, että hyväksytyn vammaispalvelulain tultua voimaan eri tavoin vammaiset henkilöt saavat vammaispalvelunsa yhdenvertaisesti saman lain perusteella. Siksi lain on vastattava hyvin monenlaisiin avun ja tuen tarpeisiin. Sen vuoksi laissa on palveluita, joita on järjestetty sekä voimassa olevien vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (380/1987), jatkossa *voimassa oleva vammaispalvelulaki* että kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977), jatkossa *kehitysvammalaki*, perusteella. Sen lisäksi laissa on joitakin täysin uusia palveluita tai aiemmista palveluista muodostettuja uudenlaisia palvelukokonaisuuksia. Näitä ovat erityinen osallisuuden tuki ja tuettu päätöksenteko sekä valmennus. Myös jo pitkään järjestettyjä palveluita kuten liikkumisen tukea on uudistettu siten, että vammaisten henkilöiden osallisuus ja itsenäinen elämä toteutuisivat entistä paremmin.

Kuten voimassa oleva vammaispalvelulaki ja kehitysvammalaki nykyisin, uusi vammaispalvelulaki on toissijainen erityislaki, jota on tarkoitus soveltaa vammaispalveluiden varassa koko elämänsä tai ainakin pitkäaikaisesti eläviin vammaisiin henkilöihin. Koko väestölle tarkoitettuja yleispalveluita säädetään esimerkiksi sosiaalihuoltolaissa ja terveydenhuoltolaissa (1326/2010) sekä varhaiskasvatuslaissa (540/2018) ja perusopetuslaissa (628/1998). Yleispalvelut ovat aina ensisijaisia ja siksi on tarkoitus, että myös iäkkäiden henkilöiden palvelut järjestetään ensisijaisesti yleislain perusteella.

Uuden vammaispalvelulain soveltamisalapykälä (2 §) määrittää henkilöt, jotka voivat päästä lain mukaisten erityispalveluiden piiriin. Tarkoitus on, että henkilön palvelutarve arvioidaan aina yksilöllisesti, ja päätös sovellettavasta laista tehdään kokonaisharkinnan perusteella. Tarkoitus ei ole, että yksittäinen syy, kuten vammaispalveluiden maksuttomuus, vaikuttaa ratkaisevasti muiden lakien mukaisten palveluiden sopivuuden arviointiin.

Sovellettavan lain lisäksi arvioidaan erikseen, täytyvätkö henkilön hakeman palvelun lain mukaiset myöntämisedellytykset.

Soveltamisalapykälään sisältyy vammaisen henkilön määritelmä, joka kertoo lain soveltajalle, minkälaisen edellytysten täytyessä kyseessä on laissa tarkoitettu vammaisen henkilö. Pelkkä diagnoosi tai vamman vaikeusaste eivät kuitenkaan aina kerro vamman aiheuttamasta toimintarajoitteesta tai avun ja tuen tarpeesta. Tämän vuoksi uuden vammaispalvelulain lähtökohtana määriteltäessä vammaisen henkilön oikeutta saada palvelua on henkilön yksilöllinen avun ja tuen tarve, johon vaikuttavat myös yhteiskunnassa esiintyvät esteet.

Vammaisen henkilön määritelmän 1 kohtaan kirjoitetulla toimintarajoitteiden luettelolla on haluttu korostaa sitä, että eri tavoin vammaisilla henkilöillä on yhdenvertainen oikeus lain mukaisiin palveluihin.

Vammaisen henkilön määritelmään liittyy lisäksi edellytys siitä, että vammaisen henkilön itsenäisen elämän, osallisuuden tai yhdenvertaisuuden toteutuminen edellyttää välttämättä vammaispalvelulain mukaisia palveluita.

Vammaisen henkilön määritelmään esitettiin alkuperäisessä hallituksen esityksessä niin sanottua ikääntymisrajausta, joka olisi 2 §:n 2 momentin lisäksi selventänyt yleislain ja erityislain välistä suhdetta. Tarkoitus oli, että iäkkäiden henkilöiden palvelut olisi järjestetty pääosin sosiaalihuoltolain perusteella. Vammaispalvelulakia olisi sovellettu tilanteissa, joissa avun, tuen tai huolenpidon tarve olisi johtunut pääasiassa muusta kuin iäkkään alkaneesta ja tyypillisesti iäkkäillä henkilöillä esiintyvistä sairaudesta tai yleisestä vanhuudesta johtuvasta rappeutumisesta taikka heikkoudesta. Kyseessä ei kuitenkaan ollut ikäraja eikä ehdoton rajaus, vaan arvio vammaisen henkilön määritelmän täyttämisestä olisi tullut jokaisen henkilön osalta erikseen tehtäväksi.

Ikääntymisestä aiheutuvat toimintarajoitteet alkavat tyypillisesti yleistyä vasta noin 75 tai 85 vuoden iässä. Siten ikääntymisrajaus olisi käytännössä vaikuttanut aikaisintaan noin 75-vuotiaisiin henkilöihin, yleisemmin vasta 85-vuotiaisiin henkilöihin riippuen kunkin henkilön yksilöllisestä tilanteesta.

Voimassa olevaan vammaispalvelulakiin ei sisälly erillistä ikääntymisrajausta. Poikkeuksen tästä pääsäännöstä tekee henkilökohtainen apu, jonka vuonna 2008 säädettyihin myöntämisedellytyksiin sisältyy ikääntymisrajaus. Kuitenkin voimassa olevan lain lähtökohtana on, että sitä sovelletaan pääosin muihin kuin iäkkäisiin henkilöihin. Lakia on alun perin tarkoitettu sovellettavan erityislakina rajattuun vammaisten henkilöiden joukkoon.

Suomen ratifioima YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus, SopS 26 ja 27/2016, jäljempänä *vammaissopimus*, on asettanut uudenlaisia vaatimuksia lainvalmistelulle. Uuden vammaispalvelulain sisältöä ja lain vaikutuksia on arvioitu erityisesti perustuslakivaliokunnassa uudella tavalla ottaen huomioon perustuslain vaatimusten lisäksi entistä laajemmin myös ihmisoikeusvaikutukset.

Perustuslakivaliokunta totesi uuden vammaispalvelulain hallituksen esitystä koskevassa lausunnossaan (PeVL 79/2022: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/PeVL_79+2022.pdf), että ikääntymisrajauksen poistaminen lakiehdotuksesta on edellytyksenä lakiehdotuksen käsittelylle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella sosiaali- ja terveysvaliokunta poisti ikääntymisrajauksen esityksestä. Valiokunta totesi kuitenkin, ettei palvelujen eriyttäminen, esimerkiksi työikäisten ja työiän ylittäneiden välillä sinänsä ole välttämättä ongelmallista, kunhan eroille on hyväksyttävä peruste. Valiokunnan käsityksen mukaan tämänkaltaisesta palvelujen eriyttämisestä säätäminen edellyttää kuitenkin perusteellista säädösvalmistelua (PeVL 79/2022 vp., kohta 18).

Hallituksen esityksen kustannuksia arvioi laajapohjainen työryhmä, jossa oli mukana sosiaali- ja terveysministeriön, mukaan lukien Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunnan (VANE) edustus sekä valtiovarainministeriön, Kuntaliiton ja THL:n asiantuntijaedustus. Lisäksi työssä hyödynnettiin kuntien ja kuntayhtymien kommentteja. Työryhmä ei arvioinut

ikäntymisrajaukselle merkittäviä säästövaikutuksia, vaan katsoi, että rajausta vaikuttaisi merkittävämminkin vasta tulevaisuudessa.

Lisäksi työryhmän hallituksen esitykseen tekemässä vaikutusten arviossa todettiin, että kustannusten kannalta on myös huomioitava, että vammaispalveluiden piiristä ikääntymisrajauksen säätämisen myötä pois siirtyville asiakkaille on järjestettävä heidän tarvitsemiaan palveluita sosiaalihuoltolain perusteella. Työryhmän säästövaikutusten arviointi ei kuitenkaan ottanut kokonaisuudessaan huomioon sitä, missä laajuudessa palveluja jäisi rajauksen myötä jatkossa myöntämättä tai kuinka paljon palveluja myönnettäisiin ilman rajausta. Arviointia ei siis tehty esimerkiksi siitä, miten ikääntyvän väestön lisääntyminen ja määrärahasidonnaisten palvelujen saatavuuden ongelmat sekä maksuttomuus tai alhaisemmat maksut vaikuttaisivat palvelujen kysyntään ja käyttöön.

Ikääntymisrajauksen poistamisen kustannusvaikutuksista on esitetty eduskuntakäsittelyn ja hallitusneuvotteluiden aikana toisistaan huomattavasti poikkeavia arvioita. Toisistaan poikkeaviin arvioihin ovat vaikuttaneet muun muassa näkemyserot siitä, mikä vaikutus iäkkäiden henkilöiden palveluihin on sosiaalihuoltolain vuoden 2023 alusta alkaen uudistetuilla mm. yhteisöllistä asumista ja ympärivuorokautista palveluasumista sekä tukipalveluita koskevilla säännöksillä taikka sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistuksella. Kaikkien palveluiden saatavuuteen vaikuttavat jo tällä hetkellä ja iäkkäiden henkilöiden määrän kasvaessa vielä enemmän henkilöstön saatavuuden ongelmat.

Hallituskauden päättyessä ei ollut mahdollista tehdä perusteellista vaikutusten arviointia ikääntymisrajauksen poistamisen vaikutuksista lain soveltamisalapykälästä. Eri tahojen esittämät arviot muutoksen vaikutuksista poikkesivat huomattavasti toisistaan. Lisäksi sosiaali- ja terveysvaliokunta teki valiokuntakäsittelyn viime vaiheessa useita muutoksia palvelupykäliin. Näiden kustannusvaikutuksia ei ollut täsmällisesti mahdollista arvioida.

Hyvinvointialueiden rahoitusmallin perustuessa valtionrahoitukseen rahoitusperiaatteen toteutumisen varmistamisella säädosmuutoksia valmisteltaessa on erityinen merkitys. Rahoitusperiaatteen toteutumista varmistaa osaltaan hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain (617/2021) 9 §, joka edellyttää, että valtion rahoituksen tasoa varainhoitovuodelle määritettäessä otetaan täysimääräisesti huomioon hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle kuuluvien tehtävien laajuuden tai laadun muutos, jos se aiheutuu asianomaista tehtävää koskevasta laista.

Koska eduskuntakäsittelyn yhteydessä ei ollut edellytyksiä laajapohjaisen arviointityön käynnistämiseen, tehtiin valtiovarainministeriössä vuoden 2024-2027 julkisen talouden suunnitelman valmistelun yhteydessä arviota kustannusvaikutusten mittaluokasta. Tekniseen julkisen talouden suunnitelmaan 2024-2027 sisällytettiin 100 milj. euron kehysvaraus, joka oli lisäystä suhteessa momentille 28.89.31 budjetoituun, hallituksen esitykseen HE 191/2022 vp ja sen valiokuntakäsittelyn muutoksin perustuvaan, vammaispalvelulainsäädännön uudistuksen määrärahaan (25,2 milj. euroa v. 2024, 32,4 milj. euroa v. 2025, 35,5 milj. euroa v. 2026 ja 35,9 milj. euroa v. 2027). Kehysvarauksen purun, eli siirtämisen määrärahamomentille valtion talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä, todettiin kuitenkin edellyttävän kattavampaa vaikutusarviointityötä.

3 Tavoitteet

Vammaispalvelulain ja kehitysvammalain sekä niihin liittyvien lakien voimaantuloajankohdan siirtämisen tavoitteena on varata aikaa uuden vammaispalvelulain soveltamisalaa koskevien

säännösmuutosten valmistelulle sekä vaikutusten arvioinnille yhteistyössä tarvittavien asiantuntijoiden ja sidosryhmien kanssa. Erityisen tärkeää on arvioida huolellisesti esitettävien muutosten perus- ja ihmisoikeusvaikutukset sekä vaikutukset hyvinvointialueiden talouteen.

Esityksen valmisteluun ja eduskuntakäsittelyyn varattava aika mahdollistaa sen, että lakimuutoksilla voidaan turvata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutuminen ja palveluiden saatavuus sekä hyvinvointialueiden mahdollisuus rahoittaa uudistus. Muutoksilla turvattaisiin näin ollen palvelujärjestelmän kestävyyttä ja vammaispalvelulain asemaa nimenomaan erityislakina.

4 Ehdotus ja sen vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki vammaispalvelulain, kehitysvammalain muuttamisesta annetun lain ja niihin liittyvien neljän muun lain muuttamisesta siten, että lait tulisivat voimaan 1.1.2025. Muutos mahdollistaisi vammaispalvelulain soveltamisalaan tehtävät tarvittavat muutokset siten, että hallitusohjelmaan kirjatut tavoitteet vammaisten henkilöiden oikeudesta saada tarvitsemansa palvelut sekä hyvinvointialueiden rahoituksen turvaamisesta voisivat toteutua.

Uuden vammaispalvelulain siirtymäsäännöksiä ehdotetaan myöhennettäväksi lain voimaantulon lykkäämisen seurauksena säilyttäen kuitenkin lain lähtökohdan siitä, että säännösten voimaantulot ajoittuisivat kalenterivuosien vaihteeseen. Nämä säännökset koskevat erityisen osallisuuden tuen tuntimäärien porrastamista sekä hengityslaitteen varassa elävän henkilön taloudellisen tuen indeksikorotusten määräytymistä. Voimaantulon lykkäyksen seurauksena uudessa vammaispalvelulaissa säädetyn tuetun päätöksenteon voimaantuloa ei siirrettäisi, vaan tuettu päätöksenteko tulisi voimaan alun perin ehdotettuna aikana 1.1.2025. Jo tähänastinen lain toimeenpanon ohjaus antaa riittävästi mahdollisuuksia valmistautua tuetun päätöksenteon voimaantuloon.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

Uusi vammaispalvelulaki on tulossa voimaan 1.10.2023, joten sen kustannukset on arvioitu vuoden 2023 talousarvioon loka-, marras- ja joulukuun osalta. Talousarvioon varattu määräraha on 5,6 miljoonaa euroa. Lain voimaantulon siirron myötä tämä määräraha poistetaan. Lisäksi tekniseen julkisen talouden suunnitelmaan tehdyt määrärahavaraukset vuodelle 2024 poistuvat.

Hallitusohjelmassa on päätetty soveltamisalan muuttamisesta ja sille on varattu vuositasolla 100 miljoonaa euroa. Tämä esitys ei sisällä uutta taloudellisten eikä henkilöstövaikutusten arviointia, vaan soveltamisalan muuttamista koskevan hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä arvioidaan soveltamisalamuutosten sekä lain voimaantulon vaikutukset voimaantulon muutoksesta lukien kokonaisuutena.

4.2.2 Työllisyysvaikutukset

Uutta vammaispalvelulakia koskevassa hallituksen esityksessä arvioitiin, että uudistus edellyttää henkilöstön lisäystarvetta noin 600 - 700 henkilötyövuoden verran. Siitä noin 70 henkilötyövuotta on sosiaalityöntekijöiden, loput muun henkilöstön. Lakiin tehtiin kuitenkin eduskuntakäsittelyssä muutoksia. Niistä ikääntymisrajauksen poistaminen ja erityisen osallisuuden tuntimäärän nosto muuttavat henkilöstövaikutuksia.

Ikääntymisrajoituksen poistamisen eduskuntakäsittelyssä arvioitiin aiheuttavan lisäkustannuksia, jotka huomioitiin sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnön mukaisina teknisessä julkisen talouden suunnitelmassa 2024-2027. Kustannuslisäys koostuu pääasiassa henkilöstökustannuksista. Henkilöstön määrää ei kuitenkaan ole arvioitu.

Erityisen osallisuuden tuen tuntimäärän noston arvioidaan lisäävän henkilöstötarvetta noin 100 henkilötyövuotta.

Jos uuden vammaispalvelulain voimaantuloa siirretään, siirtyy myös lisähenkilöstön tarve lain uuteen voimaantuloajankohtaan saakka. Soveltamisalan muutoksia koskevan hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä arvioidaan kyseisessä esityksessä ehdotettavien muutosten mukaiset henkilöstövaikutukset.

4.2.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Hyväksytty vammaispalvelulaki säädettiin tulemaan voimaan 1.10.2023. Lain toimeenpanoon valmistautuminen on jo pitkällä. Hyvinvointialueet ovat alkaneet valmistautua uuden vammaispalvelulain toimeenpanoon jo lakiesityksen eduskuntakäsittelyn aikana syksyllä 2022.

Sosiaali- ja terveysministeriö, Sosiaalialan lupa- ja valvontavirasto Valvira, aluehallintovirastot ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) ovat ohjanneet ja tukeneet lain toimeenpanoa. Sosiaali- ja terveysministeriö on järjestänyt kevään 2023 aikana hyvinvointialueille ja aluehallintovirastoille lain toimeenpanon koulutukset yhteistyöalueittain. Lisäksi ministeriö järjesti kaikille avoimen tilaisuuden, josta tehtiin myös tallenne. Valvira ja aluehallintovirastot ovat valmistelleet uuden lain mukaisia muutoksia lupa- ja rekisterikäytäntöihin, ja THL on muun muassa päivittänyt ylläpitämänsä vammaispalvelujen käsikirjan vastaamaan uuden lain sisältöjä sekä valmistellut tarvittavat muutokset sosiaalipalveluluokitukseen.

Vammaispalvelulain voimaantulon siirto pian lain hyväksymisen ja vahvistamisen jälkeen ja juuri ennen sen voimaantuloa aiheuttaa haasteita toimeenpanevien viranomaisten sekä muiden sidosryhmien mahdollisuuksiin ennakoida tulevaisuutta ja kohdistaa resursseja ja osaamista tehokkaalla tavalla. Kuitenkin vammaispalvelulain voimaantulon siirto 1.1.2025 saakka helpottaa valvontaviranomaisten työtä, koska laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta (741/2023) ehtii tulla voimaan 1.1.2024. Valvontalain voimaantulo helpottaa ja yhtenäistää valvontaviranomaisten valmistautumista vammaispalvelulain toimeenpanoon esimerkiksi lupamenettelyn poistussa.

Vammaispalvelulain toimeenpanoa on syytä jatkaa hyvinvointialueilla ja muussa viranomais-toiminnassa.

4.2.4 Vaikutukset vammaisiin henkilöihin ja heidän läheisiinsä

Vammaispalvelut järjestetään voimassa olevien vammaispalvelulain ja kehitysvammalain perusteella, kunnes hyväksytty vammaispalvelulaki tulee voimaan. Voimaantulon lykkäämisen ajan voimassa oleva vammaispalvelulainsäädäntö säilyy edelleen samana, eli vammaisten henkilöiden oikeuksia toteuttavat ja turvaavat nykyiset palvelut säilyvät samoina.

Uusi vammaispalvelulaki vahvistaa vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta ja osallisuutta. Lailla on pyritty ottamaan huomioon erilaiset toimintarajoitteet nykyistä paremmin, jotta vammaisia henkilöitä ei jäisi väliinputoajiksi palvelujärjestelmässä. Uudessa vammaispalvelulaissa on vahvistettu vammaisen henkilön osallisuutta ja oikeusturvaa asiakasprosessissa. Lain tarkoi-

tuksena on ollut parantaa vammaisen henkilön mahdollisuuksia saada hänen yksilöllisen tarpeensa mukainen palvelukokonaisuus ja palveluiden toteuttamistapa. Uudistuksen voimaantulon siirtyminen siirtää näitä muutoksia, mikä vaikuttaa myös vammaisten henkilöiden ja heidän läheistensä mahdollisuuteen ennakoida tulevia lainsäädännön muutoksia.

Lykkäämisen ajan hyvinvointialueilla ja valtion viranomaisten toimesta pystytään jatkamaan valmistautumista lykkäämisen jälkeen voimaan tulevan uuden lainsäädännön toimeenpanoon. Lykkäämisen ajan kyetään valmistelevaan aiemmin mainittujen tavoitteiden mukaista lainsäädäntöä, joka tulisi hyväksytyn lainsäädännön kanssa samanaikaisesti voimaan. Tällä pyritään varmistamaan riittävä aika lakiin tehtävien muutosten valmistelulle, jonka tarkoituksena on turvata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutuminen, palveluiden saatavuus sekä hyvinvointialueiden mahdollisuus rahoittaa uudistus. Muutoksilla turvattaisiin näin ollen palvelujärjestelmän kestävyyttä ja vammaispalvelulain asemaa nimenomaan erityislakina.

Voimassa oleva vammaispalvelulainsäädäntö on vanhentunut ja osittain puutteellinen, eikä täytä täysin perustuslain tai YK:n vammaissopimuksen vaatimuksia. Vammaisille henkilöille ja heidän läheisilleen voimaantulon siirtämisestä aiheutuvia kielteisiä vaikutuksia lieventää osittain hallitusohjelmakirjaus, jonka mukaan syksyllä 2023 käynnistetään määräaikainen ohjelma, jossa panostetaan lasten ja nuorten neuropsykologisten häiriöiden kuntoutukseen ja kuntoutuspalveluihin Kelan harkinnanvaraisen kuntoutuksen kautta, kunnes uusi vammaispalvelulaki on saatu voimaan. Tällä pystytään osaltaan korvaamaan sitä, että hyväksytyn vammaispalvelulain mukaisten lapsia koskevien säännösten voimaantulo siirtyy. Laista ei ole mahdollista erottaa osaa säännöksistä tulevaksi voimaan ennen uuden soveltamisalan säätämistä.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

Tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan uuden vammaispalvelulain ja siihen liittyvien muiden lakien voimaantulon siirtämistä siten, että lait tulisivat voimaan 1.1.2025 keväällä säädetyin 1.10.2023 sijaan. Lisäajan kuluessa valmisteltaisiin tarvittavat muutokset uuteen lakiin.

Toisena vaihtoehtona valmistelussa on ollut hallitusohjelman mukainen vaihtoehto, jossa lait tulisivat voimaan 1.10.2024. Hallitusohjelman mukainen vaihtoehto 1.10.2024 olisi saattanut hyväksytyn vammaispalvelulain mukaiset palvelut kolme kuukautta nopeammin voimaan.

Kummallakin vaihtoehdolla voitaisiin välttää kustannusten kasvuun liittyvä riski, joka sisältyy ikääntymisrajoituksen poistamiseen soveltamisalasäännöksestä. Jos laki ehtisi tulla voimaan nykyisenlaisena, soveltamisalasäännöksen muuttaminen saattaisi olla perusoikeuksien heikennyskiellon vuoksi vaikeampaa.

Kolmas vaihtoehto olisi se, että uusi vammaispalvelulaki tulisi voimaan alkuperäisessä aikataulussa ja lain toteutumista seurattaisiin sekä muutostarpeita arvioitaisiin huolella tehtävän seurannan perusteella. Tämä vaihtoehto antaisi mahdollisuuden seurata lain kustannusvaikutuksia sekä vaikutuksia vammaisten henkilöiden oikeuteen saada tarvitsemansa palvelut. Lakiin tarvittavia muutoksia olisi tämän jälkeen tietoon perustuen helpompi arvioida. Vaihtoehto olisi kuitenkin ongelmallinen, sillä jos soveltamisalan tarkentaminen jätetään tekemättä ennen lain voimaantuloa ja epäselvän soveltamiskäytännön annetaan kehittyä, voi soveltamisalan tarkentamisella tulevaisuudessa olla suurempia perusoikeusvaikutuksia kuin sen tarkentamisella ennen lain voimaantuloa. Lisäksi vaihtoehto on ongelmallinen rahoitusperiaatteen toteutumisen näkökulmasta.

Esityksessä on päädytty voimaantuloaikaan 1.1.2025 lausuntopalautteesta ilmenevistä syistä. Voimaantulo vuodenvaihteessa helpottaisi palveluiden järjestämistä, tietojärjestelmämuutosten

tekemistä, hyvinvointialueiden rahoitusta sekä vammaispalveluiden tilastointia. Kolmen kuukautta hallitusohjelmaan kirjattua myöhäisemmällä voimaantulolla ei olisi merkittävää vaikutusta asiakkaiden asemaan ja oikeuksiin palvelujen saamisessa. Kolmen kuukauden lisäaika antaisi myös lisäaikaa etenkin vammaispalvelulain soveltamisalaa koskevien säännösmuutosten huolelliselle valmistelulle ottaen huomioon etenkin esityksen perus- ja ihmisoikeusvaikutukset sekä muulle vaikutusten arvioinnille yhteistyössä asiantuntijoiden ja sidosryhmien kanssa. Lisäaika mahdollistaisi myös jonkin verran pidemmän ajan esityksen eduskuntakäsittelyyn, jotta muutoksilla voidaan parhaalla mahdollisella tavalla turvata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutuminen ja palveluiden saatavuus sekä hyvinvointialueiden mahdollisuus rahoittaa uudistus.

6 Lausuntopalaute

Lausuntokierroksen palaute

Hallituksen esityksen luonnoksesta järjestettiin lausuntokierros 3.7.-11.8.2023. Lausuntoa pyydettiin yhteensä 84 taholta, minkä lisäksi kaikilla halukkailla oli mahdollisuus antaa lausuntonsa Lausuntopalvelu.fi –palvelussa. Lausuntoja saatiin yhteensä 121 kappaletta. Vastaajista järjestöjä (ml. työmarkkinajärjestöt) oli 51, hyvinvointialueita 21, valtion viranomaisia 11, palveluntuottajia 3, kuntia ja kuntayhtymiä 1 ja muita lausunnonantajia 34.

Lausuntokierroksella hallituksen esitysluonnoksessa ehdotettiin uudeksi voimaantuloajaksi 1.10.2024. Lausunnonantajista 38 kannatti hallituksen esityksen mukaista uuden vammaispalvelulain voimaantulon siirtämistä uuteen ajankohtaan. Vastaajista 72 esitti kielteisen kannan ja 11 lausujaa ei ottanut kantaa asiaan.

Voimaantulon siirtämistä vastustivat muun muassa asiakasjärjestöt, niiden joukossa kehitysvammajärjestöjä ja muita vammaisjärjestöjä, iäkkäitä henkilöitä sekä lapsia edustavia järjestöjä, sekä lisäksi vanhusasiavaltuutettu, usea työntekijäliitto, kaksi hyvinvointialuetta sekä lausunnon antaneita yksityishenkilöitä.

Voimaantulon siirtoa vastustavien joukossa näkyi huoli siitä, onko erillisenä valmisteluna tehtävän soveltamisalamuutoksen tavoitteena leikata vammaispalveluista. Lisäksi osassa lausunnoista pidettiin hyvin poikkeuksellisenä menettelynä, että eduskunnassa juuri hyväksytty laki avataan uuteen käsittelyyn.

Apulaisoikeusasiamies piti parannuksia vammaisten henkilöiden oikeuksiin sisältävän vammaispalvelulain voimaantulon lykkäämistä ja sen perusteluja ongelmallisena. Yhdenvertaisuusvaltuutettu esitti huolensa perusoikeuksien turvaamisesta.

Voimaantulon siirtämistä kannattivat muun muassa lähes kaikki hyvinvointialueet, valtiovainministeriö, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira, Ihmisoikeuskeskus, Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL), Hyvinvointialue HALLI ry sekä osa vammaisjärjestöistä, kuten Invalidiliitto ja Näkövammaisten liitto. Suuri osa siirtoa kannattaneista toi esiin, että voimaantulo olisi parempi siirtää 1.1.2025 saakka 1.10.2024 sijaan, jotta voimaantulo sijoittuisi vuodenvaihteeseen. Tämä helpottaisi palvelujen järjestämistä, tietojärjestelmämuutosten tekemistä, hyvinvointialueiden rahoitusta sekä vammaispalveluiden tilastointia. THL ja Hyvil Oy esittivät lisäksi vaihtoehtoina voimaantulon siirtämistä 1.4.2025 saakka, jotta aikaa lain valmisteluun sekä toimeenpanoon valmistautumiseen jäisi enemmän.

Siirtoa kannattavat perustelivat asiaa lausunnoissaan muun muassa sillä, että soveltamisala on tärkeä määritellä tarkemmin, jotta voidaan turvata yhtenäinen lain soveltamiskäytäntö ja yhdenvertainen palvelujen saanti eri hyvinvointialueilla. Lisäksi he pitivät tärkeänä uuden vammaispalvelulain jatkovalmistelun tavoitetta säilyttää laki vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina ja siten turvata vammaisten henkilöiden oikeus saada tarvitsemansa palvelut.

Aluehallintovirastot eivät osanneet sanoa kantaansa lain voimaantulon siirtämiseen, mutta pitivät tärkeänä uuden vammaispalvelulain jatkovalmistelun tavoitetta säilyttää laki vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina palvelujen turvaamiseksi. Vammaisjärjestöistä kattojärjestö Vammaisfoorumi ei puoltanut eikä vastustanut siirtoa.

Lasten oikeuksia edistävät tahot esittivät, että lapsia koskevat vammaispalvelulain parannukset tulisivat voimaan alkuperäisessä aikataulussa 1.10.2023.

Jatkovalmistelu

Lausuntopalautteen pohjalta jatkovalmistelussa on arvioitu, että voimaantuloa voidaan lykätä edelleen 1.1.2025 alkavaksi. Kuten lausuntopalautteesta ilmenee, tämä helpottaisi palveluiden järjestämistä, tietojärjestelmämuutosten tekemistä, hyvinvointialueiden rahoitusta sekä vammaispalveluiden tilastointia. Kolmen kuukauden lisäaika antaisi myös lisäaikaa etenkin vammaispalvelulain soveltamisalaa koskevien säännösmuutosten huolelliselle valmistelulle.

Jatkovalmistelussa on lisäksi arvioitu, että laista ei ole mahdollista erottaa osaa säännöksistä tulevaisuuteen voimaan ennen uuden soveltamisalan säätämistä. Siten myös lapsia koskevat säännökset tulisivat voimaan muun lain mukana.

Jatkovalmistelussa on saadun lausuntopalautteen pohjalta täydennetty hallituksen esityksen eri osia, kuten lukua suhde perustuslakiin sekä säätämisjärjestys perusoikeudellisten näkökulmien osalta sekä lukuja asian valmistelu ja tausta sekä nykytila ja sen arviointi taloudellisten reunaehdojen osalta.

7 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan ennen 1.10.2023.

Jotta voimaantulon siirtoa koskevat lait ehtivät tulla voimaan viimeistään ennen vammaispalvelulain ja siihen liittyvien lakien alkuperäistä voimaantulopäivää, lait on käsiteltävä kiireellisesti eduskunnassa.

Uusi vammaispalvelulaki ja siihen liittyvät lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1.1.2025. Muutoksen johdosta vammaispalvelulakiin sisältyvä erillinen tuetun päätöksenteon voimaantulosäännös kumotaan siten, että tuettu päätöksenteko tulee voimaan yhdessä muun kokonaisuuden kanssa alun perin ehdotettuna ajankohtana 1.1.2025. Alun perin tuetun päätöksenteon oli tarkoitus tulla voimaan muuta kokonaisuutta myöhemmin. Tähän mennessä annettu toimeenpanon ohjaus antaa kuitenkin riittävästi mahdollisuuksia tuetun päätöksenteon voimaantuloon valmistautumiselle.

Esitys sisältää vammaispalvelulain esitetystä voimaantulon lykkäämisestä johtuvat muutosesitykset myös vammaispalvelulain 42 §:n siirtymäsäännöksiin, jotka koskevat erityisen osallisuuden tuen voimaantulon porrastusta sekä hengityslaitteen varassa elävän henkilön taloudellisen tuen indeksikorotusta.

Kyseisten siirtymäsäännösten voimaantulot ajoittuvat hyväksytyssä vammaispalvelulaissa kalenterivuosien vaihteisiin ja tämä periaate ehdotetaan säilytettäväksi. Siten siirtymäsäännöksiä ehdotetaan siirrettäväksi vuoden verran eteenpäin samalla kun kokonaisuuden voimaantulo siirtyisi vuodelle ja kolmella kuukaudella eteenpäin. Asiakkaan näkökulmasta kyseessä on perusoikeusmyönteinen ratkaisu. Säännösten toimeenpanoon on siirtymäajan pienestä lyhentymisestä huolimatta vammaispalvelulain voimaantulon lykkäämisen myötä riittävät varautumismahdollisuudet.

8 Toimeenpano ja seuranta

Sosiaali- ja terveysministeriö tiedottaa lain hyväksymisestä ja vahvistamisesta. Lisäksi lain voimaantulon siirrosta tiedotetaan THL:n ylläpitämässä Vammaispalvelujen käsikirjassa.

9 Suhde talousarvioesitykseen

Esitys liittyy vuoden 2023 toiseen lisätalousarvioesitykseen ja on tarkoitus käsitellä sen yhteydessä. Uuden vammaispalvelulain alkuperäinen voimaantuloajankohta olisi ollut 1.10.2023. Siksi sen kustannusvaikutukset on otettu huomioon vuoden 2023 ensimmäisessä lisätalousarviossa loka-, marras- ja joulukuun osalta. Talousarvioon varattu määräraha on 5,6 miljoonaa euroa. Tämä tulee vähentää momentilta 28.89.31 vuoden 2023 toisessa lisätalousarvioesityksessä.

10 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Vammaispalvelulainsäädännöllä on kiinteä yhteys YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksien koskevaan yleissopimuksen (TSS-sopimus, SopS 6/1976), YK:n vammaissopimukseen ja perustuslain yhdenvertaisuutta, itsemääräämisoikeutta, oikeutta sosiaaliturvaan ja perusoikeuksien turvaamista koskeviin säännöksiin.

YK:n vammaissopimuksen tarkoituksena on edistää, suojella ja taata kaikille vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet sekä edistää vammaisten henkilöiden synnynnäisen arvon kunnioittamista. Vammaissopimus on tullut Suomessa voimaan 10.6.2016. Sopimuksen 4 artiklan yleisten velvoitteiden mukaan sopimusvaltiot sitoutuvat varmistamaan kaikkien ihmisoikeuksien ja perusvapauksien täysimääräisen toteutumisen kaikille vammaisille henkilöille sekä edistämään sitä ilman minkäänlaista syrjintää vammaisuuden perusteella. Vammaissopimuksen 4 artiklan 2 kohdassa säädetään lisäksi, että taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien osalta kukin sopimuspuoli sitoutuu täysimääräisesti käytettävissä olevien voimavarojensa ja tarvittaessa kansainvälisen yhteistyön puitteissa ryhtymään toimiin, joiden tarkoituksena on saada nämä oikeudet asteittain täysimääräisesti toteutetuiksi, rajoittamatta kuitenkaan niitä tähän yleissopimukseen sisältyviä velvoitteita, jotka ovat kansainvälisen oikeuden mukaan välittömästi sovellettavia.

Vammaissopimuksen 4 artiklan 2 kohta vastaa sanoitukseltaan TSS-sopimuksen 2 artiklan 1 kohdan kirjausta. TSS-sopimus on hyväksytty vuonna 1966 ja se on astunut kansainvälisesti voimaan 1976, jolloin myös Suomi on ratifioinut sopimuksen (SopS 6/1976). Sopimuksessa säädetään kaikkien sopimusvaltion oikeudenkäytön piirissä olevien ihmisten, ml. vammaisten henkilöiden, oikeudesta muun muassa yhdenvertaiseen kohteluun, työhön, sosiaaliturvaan, tyydyttävään elintasoon ja terveyteen. TSS-sopimuksen täytäntöönpanoa valvova komitea on lisäksi eksplisiittisesti vahvistanut myös vammaisten henkilöiden kuulumisen TSS-sopimuksen soveltamisalaan vuonna 1994 antamassaan vammaisia henkilöitä koskevassa yleiskommentissa (E/1995/22).

TSS-komitea ottaa TSS-sopimuksen 2 artiklan 1 kohtaa koskevassa yleiskommentissa no 3 kantaa myös niin sanottuun heikennyskieltoon (E/1991/23, 14.12.1990, para 9). Yleiskommentissa todetaan oikeuksien toteuttamisen asteittain edellyttävän, että minkä tahansa tarkoituksellisesti taantuvan toimenpiteen tulee olla täysin perusteltu suhteessa kokonaisuuteen ottaen huomioon sopimuksessa määrätyt oikeudet sekä sopimusvaltiolla käytössä olevat täysimääräiset resurssit huomioiden. TSS-komitean julkaisemien, sopimuksen tulkintaa koskevien yleiskommenttien mukaan, mikäli taannehtivia toimenpiteitä toteutetaan, sopimusvaltiolla on velvollisuus osoittaa, että toimenpiteet on otettu käyttöön kaikkien vaihtoehtojen huolellisimman harkinnan jälkeen ja että ne ovat asianmukaisesti perusteltuja ottaen huomioon kaikki yleissopimuksessa määrätyt oikeudet (mm. E/1991/23, 14.12.1991, para 9; E/C.12/2000/4, 11.8.2000, para 32).

Nyt kyseessä olevaa esitystä vammaispalvelulain voimaantulon lykkäämisestä voidaan arvioida suhteessa TSS-sopimuksen heikennyskieltoon ja soveltaa sitä myös vammaissopimuksen 4 artiklan 2 kohdan sopimusmääräykseen. Voimaantulon siirtäminen antaa mahdollisuuden tarkentaa hyväksytyn vammaispalvelulain soveltamisalaa. Lain voimaantulon siirtämisellä ja saavutettavan lisäajan perusteella vammaispalvelulakiin tehtävillä tarkennuksilla vahvistetaan lisäksi osaltaan YK:n vammaissopimuksen sopimusmääräyksiä, joiden tarkoituksena on edistää, suojella ja taata kaikille vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikki ihmis-oikeudet ja perusvapaudet sekä edistää vammaisten henkilöiden synnynnäisen arvon kunnioittamista.

TSS-sopimuksen 2 artiklan 1 kohdassa sekä vammaissopimuksen 4 artiklan 2 kohdassa todetaan, että TSS-oikeuksien asteittainen toteuttaminen on osaltaan kytköksissä myös sopimusvaltion käytettävissä oleviin voimavaroihin. Toisaalta TSS-komitea myös korostaa yleiskommentissaan no 3, että sopimusvaltion on pyrittävä varmistamaan mahdollisimman laajalti asianmu-kaisten oikeuksien käyttö vallitsevissa olosuhteissa myös niissä tilanteissa, joissa sopimusvaltion käytettävissä olevat resurssit ovat todistetusti riittämättömät. Samoin komitea korostaa, että haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä pitää suojella vaikeinakin aikoina, kuten taloudellisen taantumisen aikana tai muiden vastaavien tekijöiden vuoksi. (E/1991/23, 14.12.1990, parat 11-12). Komitean näkemyksen mukaan pelkästään taloudelliset syyt eivät siis itsessään ole peruste pyrkiä asteittain toteuttamaan henkilöiden TSS-oikeuksia.

Suomen perustuslain 22 §:ssä julkiselle vallalle säädetään velvoite turvata perus- ja ihmisoi-keuksien toteutuminen. Vammaispalvelulainsäädäntö toteuttaa mainittua velvoitetta, sillä sen keskeisenä lähtökohtana ja tavoitteena on edistää yhdenvertaisuuden toteutumista ja tukea hen- kilön itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeutta. Vammaispalvelulainsäädännöllä turvataan erityisesti perustuslain 6 §:ssä säädettyä yhdenvertaisuutta, perustuslain 7 §:n säännöstä elä- mäst, henkilökohtaisesta vapaudesta, koskemattomuudesta ja turvallisuudesta, 19 §:n sään- nöstä sosiaaliturvasta sekä perustuslain 17 §:ssä turvattu oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin.

Perustuslain 19 §:n 3 momentin riittäviä sosiaali- ja terveyspalveluita koskevalla säännöksellä ei määritellä näiden palveluiden järjestämistapaa, vaan sillä velvoitetaan julkinen valta turvaa- maan palveluiden saatavuus (HE 309/1993 vp, s. 71/I, ks. myös esim. PeVL 20/2004 vp, s. 2/II). Säännös ei sido sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämistä nykyiseen lainsäädäntöön, vaan edellyttää riittävien palvelujen turvaamista jokaiselle, sen mukaan kuin lailla tarkemmin sääde- tään (HE 309/1993 vp, s. 71/II). Palveluiden riittävyyttä arvioitaessa voidaan lähtökohtana pitää sellaista palveluiden tasoa, joka luo jokaiselle edellytykset toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä (HE 309/1993 vp, s. 71/II, ks. myös esim. PeVL 20/2004 vp, s. 2/II ja PeVL 30/2013 vp, s. 3/I). Lauseke lailla toteutettavasta tarkemmasta sääntelystä jättää lainsäätäjälle liikkuma- varaa oikeuksien sääntelyssä ja viittaa siihen, että perusoikeuden täsmällinen sisältö määräytyy perusoikeussäännöksen ja tavallisen lainsäädännön muodostaman kokonaisuuden pohjalta (PeVM 25/1994 vp, s. 6/I). Viittaus jokaiseen terveyspalveluihin oikeutettuna edellyttää viime

kädessä yksilökohtaista arviointia palvelujen riittävydestä (ks. PeVL 17/2021 vp, kappale 71, PeVL 30/2013 vp, s. 3/I). Huomionarvoista on, että perustuslakivaliokunta on pitänyt perustuslain 19 §:n 3 momentissa julkiselle vallalle asetetun tukemisvelvoitteen luonteen mukaisena sitä, että tukimuotoja suunnataan ja kehitetään yhteiskunnan taloudellisten voimavarojen mukaisesti (PeVL 25/2012 vp, s. 2/II-3/I, PeVL 32/2014 vp s. 2/I).

Perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Välttämättömällä toimeentulolla ja huolenpidolla tarkoitetaan sellaista tulotasoa ja palveluja, joilla turvataan ihmisarvoisen elämän edellytykset. Tällaiseen tukeen kuuluu esimerkiksi terveyden ja elinkyvyn säilyttämisen kannalta välttämättömän ravinnon ja asumisen järjestäminen (HE 309/1993 vp, s. 69/II). Välttämättömän toimeentulon järjestämiseen tarvitaan käytännössä alemmanasteista lainsäädäntöä. Ihmisarvoisen elämän edellytyksiä turvaaviin palveluihin kuuluvat muun muassa eräät lasten, vanhusten, vammaisten ja kehitysvammaisten erityishuoltoon kuuluvat tukitoimet sekä kiireellinen sairaanhoito (HE 309/1993 vp, s. 69/II).

Vammaispalvelut järjestetään voimassa olevien vammaispalvelulain ja kehitysvammalain perusteella, kunnes uusi vammaispalvelulaki tulee voimaan. Voimassa oleva vammaispalvelulainsäädäntö ei täytä täysin perustuslain tai YK:n vammaissopimuksen vaatimuksia. Perustuslain 80 §:n mukaan lailla on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista. Kehitysvammalaissa ei ole säädetty palveluiden myöntämisen edellytyksistä tai sisällöstä. Vammaisilla henkilöillä on sosiaalihoitolain ja sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) perusteella oikeus laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon ja riittäviin sosiaalihuollon palveluihin ilman syrjintää. Vammaiselle henkilölle järjestetään toissijaisesti palveluja voimassa olevan vammaispalvelulain perusteella, jos hän ei saa riittäviä ja hänelle sopivia palveluita tai tukitoimia muun lain nojalla. Kehitysvammalaki on viimesijainen suhteessa sosiaalihoitolakiin ja vammaispalvelulakiin, ja sen perusteella järjestetään palveluita kehitysvammalain 1 §:ssä tarkoitetuille henkilöille. Tällä esityksellä ei muuteta tätä nykytilaa eikä puututa tältä osin vammaisten henkilöiden oikeuksiin. Lisäksi hallitusohjelmaan sisältyy kirjaus siitä, että syksyllä 2023 käynnistetään määräaikainen ohjelma, jossa panostetaan lasten ja nuorten neuropsykologisten häiriöiden kuntoutukseen ja kuntoutuspalveluihin Kelan harkinnanvaraisen kuntoutuksen avulla, kunnes uusi vammaispalvelulaki on saatu voimaan. Tällä pystytään osaltaan korvaamaan sitä, että hyväksytyn vammaispalvelulain mukaisten lapsia koskevien säännösten voimaantulo siirtyy yhtä lailla tämän esityksen myötä myöhemmäksi. Hyväksytty vammaispalvelulaki on kokonaisuus, josta ei lähtökohtaisesti ole tarkoituksenmukaista erottaa toimeenpantavaksi vain osaa säännöksistä ennen kokonaisuuden ja tarkennetun soveltamisalan voimaantuloa.

Tällä esityksellä lykätään lain voimaantuloajankohtaa, mutta ei tehdä sisällöllisiä lakimuutoksia. Uudistuksen voimaantulon lykkääminen siirtää vammaispalvelulainsäädäntöön tehtyjä muutoksia. Vammaispalvelulainsäädännön uudistamisen päätavoitteena on ollut toteuttaa vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta ja osallisuutta yhteiskunnassa sekä tukea vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeutta ja itsenäistä elämää. Uudistuksen tavoitteena on myös ollut vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaiset palvelut, jotka vastaavat eri tavoin vammaisten ihmisten erilaisissa elämäntilanteissa ja elinympäristöissä ilmeneviin avun ja tuen sekä huolenpidon tarpeisiin. Vammaispalvelulainsäädännön uudistuksen voimaantulon siirtämisellä pyritään varmistamaan riittävä aika lakiin tehtävien muutosten valmistelulle, jonka tarkoituksena on turvata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutuminen, palveluiden saatavuus sekä hyvinvointialueiden mahdollisuus rahoittaa uudistus. Muutoksilla turvattaisiin näin ollen palvelujärjestelmän kestävyyttä ja vammaispalvelulain asemaa nimenomaan erityislakina.

Perustuslakivaliokunta totesi uuden vammaispalvelulain hallituksen esitystä koskevassa lausunnossaan (PeVL 79/2022), että ikääntymisrajoituksen poistaminen lakiehdotuksesta on edellytyksenä lakiehdotuksen käsittelylle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Perustuslain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettulle erilaisen kohtelun mahdollistavalle hyväksyttävälle perusteelle asetettavat vaatimukset ovat valiokunnan vakiintuneen käytännön mukaan erityisesti säännöksessä lueteltujen kiellettyjen erotteluperusteiden kohdalla korkeat (ks. esim. PeVL 57/2016 vp, PeVL 31/2013 vp, PeVL 1/2006 vp, s. 2/I, PeVL 38/2006 vp, s. 2). Hyväksyttävän perusteen on valiokunnan käytännössä edellytetty olevan asiallisessa ja kiinteässä yhteydessä lain tarkoitukseen (ks. esim. PeVL 44/2010 vp, s. 5—6). Henkilöihin kohdistuvat erottelut eivät saa olla mielivaltaisia, eivätkä erot saa muodostua kohtuuttomiksi (ks. esim. PeVL 57/2016 vp, PeVM 11/2009 vp, s. 2, PeVL 60/2002 vp, s. 4, PeVL 18/2006 vp, s. 6). Ikääntymisrajaus ehdotetulla tavalla muotoiltuna ja perusteltuna muodostui valiokunnan käsityksen mukaan ongelmalliseksi vammaissopimuksen kannalta, eikä ikääntymisrajoitukselle ollut ehdotettu riittäviä hyväksyttäviä perusteita. Lausunnon perusteella sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta poisti ikääntymisrajoituksen esityksestä. Valiokunta totesi kuitenkin, ettei palvelujen eriyttäminen, esimerkiksi työikäisten ja työiän ylittäneiden välillä sinänsä ole välttämättä ongelmallista, kunhan eroille on hyväksyttävä peruste. Valiokunnan käsityksen mukaan tämänkaltaisesta palvelujen eriyttämisestä säätäminen edellyttää kuitenkin perusteellista säädösvalmistelua (PeVL 79/2022 vp., kohta 18).

Jo säädetyn lain voimaantulon lykkäämistä on perusteltua arvioida perusoikeuksien rajoituksena. Perusoikeuden heikennyskiellolla tarkoitetaan perusoikeuden toteuttamisvelvoitteen kääntöpuolta. Se kieltää perusoikeuden toteuttamisessa jo saavutetun tason heikentämisen. Perustuslakivaliokunnan uudemmassa käytännössä ei sellaisenaan esiinny kategorista heikentämiskieltoa, vaan heikentämiskielto liittyy osaksi vanhempaan oppiin ja toisaalta yleiseen velvoitteeseen sosiaaliturvan kehittämisestä. Heikennys on yksilön kannalta vaikutuksiltaan melko samankaltainen kuin rajoitus, minkä johdosta heikennyksen sallittavuutta voidaan arvioida perusoikeuksien rajoittamista koskevien yleisten vaatimusten kautta, jotka perustuslakivaliokunta on johtanut perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudesta ja oikeuksien luonteesta perustuslaissa turvattuina oikeuksina. Näitä ovat vaatimukset lailla säätämisestä, lain täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta, rajoituksen hyväksyttävyydestä, rajoituksen suhteellisuudesta, perusoikeuden ydinalueen koskemattomuudesta, oikeusturvajärjestelyjen riittävydestä ja ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisesta.

Perusoikeusuudistuksen yhteydessä perustuslakivaliokunta on perustoimeentulon turvaa (PL 19 §:n 2 momentti) koskevan säännöksen yhteydessä pitänyt lainsäätäjälle asetettavan toimintavelvoitteen luonteen mukaisena sitä, että sosiaaliturvaa suunnataan ja kehitetään yhteiskunnan taloudellisten voimavarojen mukaisesti (PeVM 25/1994 vp, s. 10/II). Valiokunta on lisäksi pitänyt johdonmukaisena, että — niiltä osin kuin kysymys on julkisen vallan välittömästi rahoittamista perustoimeentuloturvaetuuksista — etuuksien tasoa mitoitettaessa otetaan huomioon kulloinkin kansantalouden ja julkisen talouden tila (PeVL 34/1996 vp, s. 3/I). Perustuslakivaliokunnan näihin tulkintoihin nojaten voidaan todeta, että perusturvaetuuksia voidaan heikentää ainakin silloin kun julkisen talouden tila on huonontunut ja oikeus on välittömästi julkisen vallan rahoittama. Perustuslakivaliokunta on todennut, että välttämättömiä leikkauksia tehdessä ihmis-oikeusmääräyksillä on relevanssia säästöjen kohdentamisessa ja että perusoikeussäännökset voivat toimia talousarvion sisällöstä päätettäessä prioriteettijärjestyksenä. (PeVM 25/1994 s. 33).

Perustuslakivaliokunta arvioi lausunnossaan PeVL 12/2015 vp julkisen talouden säästötarvetta, yhdenvertaisuutta ja oikeutta riittäviin sosiaalipalveluihin, eikä löytänyt estettä subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajoittamiselle, kunhan päätöksenteossa huomioidaan lapsen etu. Varhaiskasvatuksen hallinnollisesta asemasta riippumatta valiokunta arvioi varhaiskasvatusoikeutta ensisijaisesti perustuslain 19 §:n 3 momentissa tarkoitettuna sosiaalipalveluna, johon

kohdistuu riittävyysvaatimus, sekä yhtenä keinona toteuttaa julkisen vallan velvollisuutta tukea lapsen huolenpidosta vastaavia. Valiokunta totesi, että se on vakiintuneesti katsonut, ettei perustuslain 6 §:n 1 momentin yleisestä yhdenvertaisuussäännöksestä johdu tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn. Keskeistä tällöin on, voidaanko erottelut perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla ja että erottelut eivät saa olla mielivaltaisia eivätkä ne saa muodostua kohtuuttomiksi (esim. PeVL 11/2012 vp, s. 2).

Lausunnossaan PeVL 14/2007 vp perustuslakivaliokunta korosti perustuslain sivistyksellisten oikeuksien toteutumisen näkökulmasta lakiehdotusten sisältämien perus- ja jatkokoulutuksen heikentämiskieltojen merkitystä. Tilauskoulutuksen järjestäminen ei vaikuttanut heikentävästi muiden henkilöiden mahdollisuuksiin päästä opiskelemaan ammattikorkeakouluun. Ehdotettu sääntely oli perustuslain 6 §:n 2 momentin kannalta ongelmaton. Perustuslakivaliokunnan mukaan valtiontalouden säästötavoitetta voidaan pitää taloudellisen laskusuhdanteen aikana hyväksyttävänä perusteena puuttua jossain määrin esimerkiksi lapsilisien tasoon (PeVL 25/2012 vp, s. 3). Perustuslakivaliokunta katsoi lausunnossaan mahdolliseksi myös huomioida heikentämisen vaikutusta kompensoivat toimet. Sääntely ei kuitenkaan saa kokonaisuutena arvioiden vaarantaa perustuslaissa asetettuja velvoitteita.

Kun hyväksytyn vammaispalvelulain voimaantuloa esitetään lykättäväksi, tulee arvioida heikentämiskieltojen osuutta asiaan. Tältä osin on ensin havaittu, että kyseessä ei ole voimassa oleva lainsäädäntö, koska ko. lainsäädännön voimaantulo olisi vasta tämän esityksen mukaisen lainsäädännön voimaantulon jälkeen. Tällä esityksellä lykätään eduskunnan hyväksymä ja presidentin vahvistama lakikokonaisuus, joka ei kuitenkaan ole ehtinyt tulla voimaan. Tämän esityksen mukaisten lakien on tarkoitus tulla voimaan ennen kuin lykättävä lainsäädäntö tulisi voimaan.

Lisäksi on otettava huomioon, että voimaantulon lykkäämistä esitetään sen vuoksi, että hyväksytyn lainsäädännön tavoitteet tosiasiallisesti toteutuisivat, eli että vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutuminen ja palveluiden saatavuus turvataan säilyttämällä vammaispalvelulaki sosiaalihuollon erityislakina ja siten käynnistämällä lainvalmistelu näiden tavoitteiden täyttämiseksi. Tavoitteen toteuttamiseksi hallitusohjelmassa on varattu nykyistä vammaispalvelulain toimeenpanoon varattua määrärahaa suurempi rahoitus soveltamisalaltaan tarkennetun vammaispalvelulain toimeenpanolle.

Näillä toimilla tavoitellaan mahdollisuutta valmistella tarvittavat muutokset siten, ettei oikeusvarmuutta vaaranneta. Perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota tähän seikkaan epäsuorasti todetessaan uuden vammaispalvelulain käsittelyn yhteydessä, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan on tarkasti harkittava, ovatko lausunnon mukaiset välttämättömät muutokset lakiehdotuksiin valmisteltavissa eduskuntakäsittelyssä (ks. PeVL 79/2022 vp ja PeVL 100/2022 vp, erit. jälkimmäisen lausunnon kappale 6 ja 15). Voidaan siis nähdä, että lykkäävän lain tavoitteena on myös varmistaa oikeusvarmuuden kannalta hyväksyttävä sääntely, jonka toteuttamiseen on myös tosiasialliset voimavarat. Oikeusvarmuuden turvaaminen varmistaa yhdenvertaisen lain soveltamisen ja palvelujen saannin eri alueilla.

Yllä mainittujen vammaisten henkilöiden palveluiden saatavuuden sekä oikeusvarmuuden toteutumisen tavoitteiden kannalta esitetyt toimenpiteet vammaispalvelulain voimaantulon lykkäämisestä sekä soveltamisalan tarkentamisesta ovat välttämättömiä, ja tässä esityksessä esitetty kohtuullisen lyhyt voimaantulon lykkäys heikennyksenä oikeasuhtainen suhteessa tavoitteeseen.

Voimaantulon lykkäämisen ajan voimassa oleva vammaispalvelulainsäädäntö säilyy edelleen samana, eli vammaisten henkilöiden oikeuksia toteuttavat ja turvaavat nykyiset palvelut säilyvät samoina. Lykkäämisen ajan hyvinvointialueilla ja valtion viranomaisten toimesta pystytään jatkamaan valmistautumista lykkäämisen jälkeen voimaan tulevan uuden lainsäädännön toimeenpanoon. Lykkäämisen ajan kyetään valmistelevaan aiemmin mainittujen tavoitteiden mukaista lainsäädäntöä, joka tulisi alkuperäisen lykätyn lainsäädännön kanssa samanaikaisesti voimaan.

Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon julkista palvelujärjestelmää ja sen rahoittamista haastavat vuodesta toiseen ja tulevaisuudessa enenevästi väestön ikääntymisestä ja muista syistä aiheutuva palvelutarpeiden kasvu, useista syistä kertynyt hoito-, palvelu- ja kuntoutusvelka, valtiontalouden vaikea tila sekä erityisesti nopeasti hankaloitunut henkilöstöpula, joka ilmenee vaihdellen koko Suomessa, kaikissa ammattiryhmissä ja lähes kaikissa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Julkisella palvelujärjestelmällä on koko Suomessa haasteita pystyä järjestämään palvelut lakien edellyttämällä tavalla.

Hyvinvointialueella on hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) 2 §:n mukaan itsehallinto alueellaan siten kuin mainitussa laissa säädetään. Itsehallinnosta kuntia suuremmilla hallintoalueilla säädetään perustuslain 121 §:n 4 momentin nojalla lailla. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että perustuslain 22 §:n mukaiseen perusoikeuksien toteuttamisvelvoitteeseen kuuluu valtion vastuu huolehtia siitä, että perustuslain 121 §:n 4 momentissa tarkoitetuilla alueilla on käytännön edellytykset suoriutua tehtävistään. Perustuslakivaliokunta on lisäksi katsonut, että budjettirajoitteella ei voida rajoittaa lakisääteisten palvelujen saatavuutta. Sosiaali- ja terveystaloudessa rahoitusperiaatteen merkitystä korostaa perustuslain 19 §:n 3 momentin ja 22 §:n mukainen turvaamisvelvollisuus (PeVL 17/2021 vp, s. 23, ks. myös PeVL 26/2017 vp., s. 22-23).

Rahoitusperiaate sisältyy myös Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan (SopS 66/1991) 9 (2) artiklaan, jonka mukaan paikallisviranomaisten taloudellisten voimavarojen tulee olla riittävät suhteessa niihin velvoitteisiin, jotka niille on annettu perustuslaissa ja muissa laeissa.

Hyvinvointialueiden mahdollisuudet sopeuttaa talouttaan ja selviytyä lakisääteisistä velvoitteista ovat kuntia rajallisemmat, sillä ratkaisevassa asemassa on nimenomaan valtion rahoitus. Koska erityisesti eduskunnan tekemän uuden vammaispalvelulain soveltamisalasäännöksen muutoksen taloudellisista vaikutuksista on esitetty huomattavastikin toisistaan poikkeavia näkemyksiä, vammaispalvelulain voimaantulon siirtämisellä annetaan aikaa tarvittavien muutosten tekemiselle soveltamisalaan ja näiden muutosten vaikutusten arvioinnille. Tällä pyritään varmistamaan hyvinvointialueiden edellytykset suoriutua tehtävistään.

Yhtäältä eduskuntakäsittelyn aikana muutetun hyväksytyn vammaispalveluin vaikutukset vaikuttavat olevan ennakoitua monimutkaisemmat ja ennalta-arvaamattomammat. Toisaalta samaan aikaan valtion talouden tilanne näyttäytyy vakavana. Soveltamisalamuutosten jälkeenkin uuden vammaispalvelulain toimeenpanoon on varattu nykyistä enemmän rahoitusta vammaisten henkilöiden oikeuksien toteuttamiseksi. Käsiteltävänä olevaa asiaa on lähtökohtaisesti käsiteltävä näistä lähtökohdista käsin. Esitys voitaisiin edellä mainituin perustein perusoikeuksien heikentämiskiellon estämättä käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Hallituksen käsityksen mukaan edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Hallitus pitää kuitenkin perustuslakivaliokunnan lausunnon pyytämistä tarkoituksenmukaisena, koska esitykseen sisältyy perusoikeuksien toteutumisen kannalta merkityksellisiä seikkoja.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

vammaispalvelulain 41 ja 42 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan vammaispalvelulain (675/2023) 41 §:n 2 momentti, sekä
muutetaan 41 §:n 1 momentti ja 42 §:n 1 ja 4 momentti seuraavasti:

41 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2025.

42 §

Siirtymäsäännökset

Poiketen siitä, mitä 12 §:n 4 momentissa säädetään, vammaiselle henkilölle on järjestettävä erityistä osallisuuden tukea vähintään 10 tuntia kuukaudessa ennen 1 päivää tammikuuta 2026 ja vähintään 20 tuntia kuukaudessa ennen 1 päivää tammikuuta 2027.

Edellä 33 §:n 2 ja 3 momentissa säädetyt euromäärät vastaavat kansaneläkeindeksin sitä pistelukua, jonka mukaan vuoden 2024 tammikuussa maksettavina olleiden kansaneläkkeiden suuruus on laskettu. Mainitut euromäärät tarkistetaan kansaneläkeindeksin muutoksen mukaisesti ensimmäisen kerran vuonna 2026, ja tarkistettut euromäärät tulevat voimaan vuoden 2027 alusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta annetun lain (676/2023) voimaantulosäännöksen 1 momentti seuraavasti:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2025.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

sosiaalihuoltolain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaalihuoltolan muuttamisesta annetun lain (677/2023) voimaantulosäännös seuraavasti:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2025.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta annetun lain (678/2023) voimaantulosäännöksen 1 momentti seuraavasti:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2025.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki

mielenterveystlain 19 ja 22 §:n muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan mielenterveystlain 19 ja 22 §:n muuttamisesta annetun lain (679/2023) voimaantulosäännös seuraavasti:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2025.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

6.

Laki

Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain 18 §:n 1 momentin 4 kohdan kumoamisesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain 18 §:n 1 momentin 4 kohdan kumoamisesta annetun lain (680/2023) 2 § seuraavasti:

2 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2025.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 31.8.2023

Pääministeri

Petteri Orpo

Sosiaali- ja terveysministeri Kaisa Juuso

1.

Laki

vammaispalvelulain 41 ja 42 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan vammaispalvelulain (675/2023) 41 §:n 2 momentti, sekä
muutetaan 41 §:n 1 momentti ja 42 §:n 1 ja 4 momentti seuraavasti:

1.10.2023 voimaan tuleva laki

Ehdotus

41 §

41 §

Voimaantulo

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä loka-
kuuta 2023.

*Sen 14 ja 15 § tulevat kuitenkin voimaan
vasta 1. päivänä tammikuuta 2025.*

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-
kuuta 2025.

(kumotaan)

42 §

42 §

Siirtymäsäännökset

Siirtymäsäännökset

Poiketen siitä, mitä 12 §:n 4 momentissa
säädetään, vammaiselle henkilölle on järjes-
tettävä erityistä osallisuuden tukea vähintään
10 tuntia kuukaudessa ennen 1 päivää tammi-
kuuta 2025 ja vähintään 20 tuntia kuukau-
dessa ennen 1 päivää tammikuuta 2026.

Edellä 33 §:n 2 ja 3 momentissa säädetyt eu-
romäärät vastaavat kansaneläkeindeksin sitä
pistelukua, jonka mukaan vuoden 2023 tam-
mikuussa maksettavina olleiden kansaneläk-
keiden suuruus on laskettu. Mainitut euromää-
rät tarkistetaan kansaneläkeindeksin muutok-
sen mukaisesti ensimmäisen kerran vuonna
2025, ja tarkistettut euromäärät tulevat voi-
maan vuoden 2026 alusta.

Poiketen siitä, mitä 12 §:n 4 momentissa
säädetään, vammaiselle henkilölle on järjes-
tettävä erityistä osallisuuden tukea vähintään
10 tuntia kuukaudessa ennen 1 päivää tammi-
kuuta 2026 ja vähintään 20 tuntia kuukau-
dessa ennen 1 päivää tammikuuta 2027.

Edellä 33 §:n 2 ja 3 momentissa säädetyt eu-
romäärät vastaavat kansaneläkeindeksin sitä
pistelukua, jonka mukaan vuoden 2024 tam-
mikuussa maksettavina olleiden kansaneläk-
keiden suuruus on laskettu. Mainitut euromää-
rät tarkistetaan kansaneläkeindeksin muutok-
sen mukaisesti ensimmäisen kerran vuonna
2026, ja tarkistettut euromäärät tulevat voi-
maan vuoden 2027 alusta.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .*

2.

Laki

kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta annetun lain (676/2023) voimaantulosäännöksen 1 momentti seuraavasti:

1.10.2023 voimaan tuleva laki

Ehdotus

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä loka-
kuuta 2023.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä *tammi-*
kuuta 2025.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

3.

Laki

sosiaalihuoltolain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaalihuoltolain muuttamisesta annetun lain (677/2023) voimaantulosäännös
seuraavasti:

1.10.2023 voimaan tuleva laki

Ehdotus

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä loka-
kuuta 2023.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä *tammi-*
kuuta 2025.

Tämä laki tulee voimaan _____
20 . _____

4.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta annetun lain (678/2023) voimaantulosäännöksen 1 momentti seuraavasti:

1.10.2023 voimaan tuleva laki

Ehdotus

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä lokakuuta 2023.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä *tammi-*
kuuta 2025.

Tämä laki tulee voimaan _____
_____ päivänä _____ kuuta
20 _____.

5.

Laki

mielenterveystlain 19 ja 22 §:n muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan mielenterveystlain 19 ja 22 §:n muuttamisesta annetun lain (679/2023) voimaantulosäännöstä seuraavasti:

1.10.2023 voimaan tuleva laki

Ehdotus

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä lokakuuta 2023.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä *tammi-*
kuuta 2025.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

6.

Laki

Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain 18 §:n 1 momentin 4 kohdan kumoamisesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain 18 §:n 1 momentin 4 kohdan kumoamisesta annetun lain (680/2023) 2 § seuraavasti:

1.10.2023 voimaan tuleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä loka-kuuta 2023.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä *tammi-kuuta 2025*.

Tämä laki tulee voimaan _____ *päivänä* _____ *kuuta* 20 .
